

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут економіки
Кафедра філософії і суспільних наук
СИЛАБУС
ОК 4 - Філософія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

 Шаkun Н.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

« 3 » червня 2024 р.

Розробник (-и): Киселиця Світлана Володимирівна, к.філос.н., доцент
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни обговорено на засіданні *кафедри філософії і суспільних наук*
(назва кафедри)

Протокол від «3 » 06 2024р. № 6

Узгоджено з гарантом освітньої програми: _____

(підпис)

Челябієва В.М.
(прізвище та ініціали)

1. Загальна інформація про дисципліну.

Тип дисципліни	Обов'язкова
Мова викладання	українська
Рік навчання та семестр	2 рік навчання, 3 семестр, ОПП «Харчові технології та інженерія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.
Викладач (-і)	Киселиця Світлана Володимирівна , к. філос. н., доцент кафедри філософії і суспільних наук
Профайл викладача (-ів)	https://orcid.org/0000-0001-6961-528X https://scholar.google.com.ua/citations?user=PWt-SekAAAAJ&hl=uk https://ksvim37.academia.edu/
Контакти викладача	м. Чернігів, вул. Шевченка, 95, корп. 1, к. 222. ksvim37@gmail.com

2. Анотація курсу. *Філософія* є інтеграційною за характером наукою або метанаукою, що не може не впливати на програмний зміст дисципліни. Вона виступає методологічною основою будь-якої конкретної науки (дисципліни), одним із визнаних компонентів загальної гуманітарної підготовки спеціалістів у будь-якій галузі знань.

3. Мета та цілі курсу. *Метою* викладання навчальної дисципліни здобувачам вищої освіти (ЗВО) є формування у них критичного, творчого і виваженого підходу до реалій; системного вивчення закономірностей становлення та змісту основних парадигм вітчизняної та світової філософії; креативний пошук проблемного підґрунтя філософських категорій; кореляція теоретичних знань із власним світоглядно-психологічним досвідом; імплементація гуманістичних настанов у життєву та професійну діяльність.

Об'єкт дисципліни – людське буття. *Предмет дисципліни* – основні закони взаємодії людини та світу (природи, суспільства, особистості).

Зазначте форму проведення занять (*наприклад: лекційні, лабораторні заняття, самостійна робота – з використанням системи дистанційного навчання Moodle, літератури, відеоматеріалів тощо*).

Під час вивчення дисципліни ЗВО має набути або розширити загальні компетентності, передбачені освітньою програмою:

К2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

4. Результати навчання. Протягом вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання.

ПР2. Виявляти творчу ініціативу та підвищувати свій професійний рівень шляхом продовження освіти та самоосвіти

5. Пререквізити. Базові знання із навчальних курсів «Історія України», «Історія української культури», «Риторика», «Фахова українська мова та основи ділової комунікації», «Громадянська освіта» бакалаврської програми.

6. Обсяг курсу. Зазначте загальну кількість кредитів, кількість занять та годин самостійної роботи.

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	16
Семінарські заняття	14
Самостійна робота	90
Всього кредитів – <i>вказати кількість кредитів</i>	4 (120 годин)

Форми, методи й засоби викладання дисципліни: навчальні лекції, семінари, консультації, дискусії, вивчення першоджерел у вигляді друкованої книги та Інтернет-ресурсу, організація усного/письмового індивідуального завдання (зокрема, ведення філософського словника), підготовка тез доповідей на конференцію, аналіз самостійної роботи.

7. Тематика курсу.

Змістовий модуль I Походження, проблематика та функції філософії

Тема 1. Генезис і проблематика філософського знання

Основні причини виникнення філософії та концепції, що їх репрезентують. Природа філософських проблем, основні питання філософії, їх взаємозв'язок із засадами людського існування. Філософія у царині культури. Проблема взаємодії філософії та міфології. Філософія і релігія, філософія і мистецтво, філософія і наука. Філософія як множинність вияву самосвідомості: плюралізм та його сутність. Діалог концепцій як чинник розвитку мислення. Філософський поліцентризм в контексті розвитку людської цивілізації.

Тема 2. Предмет та основні засади філософії

Поняття, предмет і структура філософії. Специфіка філософського пізнання, особливості результатів філософування. Структура філософського знання. Система і метод у теоретичній

філософії. Поєднання діалектики та метафізики як методологічна основа філософського аналізу. Проблема універсального та унікального в науковій картині світу. Історія філософії як галузь філософського знання. Школа, напрямок, традиція у філософії. Головні функції філософії як науки.

Тема 3. Філософія та її роль в житті людини

Філософія в житті людини. Філософія та світогляд. Буденний, особистісний та філософський світогляд. Філософія як духовне розв'язання основної суперечності людського буття. Особливості філософії як форми суспільної свідомості. Філософування як самоідентифікація особистості. Ідеалістичні та матеріалістичні основи світогляду філософа. Філософія як система соціальних стосунків. Роль та функції філософії у процесі соціалізації.

Тема 4. Зміст та особливості української філософії

Витоки української філософії та ментальності. «Велесова книга». Філософська думка Київської Русі. Гуманістичні та реформаційні ідеї в Україні XVI-початку XVII століть. Православні братства. Академічна філософія. Розвиток філософської думки XVIII-XIX століть: філософія Г. Сковороди; університетська філософія XIX ст. (Й. Шад, Й. Міхневич, О. Новицький, С. Гогоцький, О. Потєбня, М. Драгоманов, М. Грушевський, В. Вернадський та інші); філософія протесту в Україні. Ліберальна та революційна спрямованість Кирило-Мефодіївського товариства (Т. Шевченко, М. Костомаров та інші); філософські та соціально-політичні погляди українських революційних демократів (І. Франко, Л. Українка, В. Антонович та інші). Соціально-філософський дискурс української діаспори. Філософія національного радикалізму (Д. Донцов, М. Міхновський та інші). Ідеологія національного консерватизму (В. Липинський, П. Скоропадський та інші). Радянський період в українській філософії XX століття. Філософська думка в Україні на зламі XX-XXI століть та перспективи її розвитку.

Змістовий модуль II Історико-філософський процес

Тема 5. Світосприйняття у давньосхідних філософських системах

5.1. Філософія Давнього Китаю

Особливості давньокитайського суспільства. «У цзин» як передфілософія та найдавніша пам'ятка китайської духовної культури. Етико-політичне вчення Конфуція. Даосизм.

5.2. Філософія Давньої Індії

Основи давньоіндійської культури. Роль ведійської літератури та епосу у становленні філософії в Індії. Філософські школи Давньої Індії та їх проблематика. Буддизм як антибрахманське вчення.

Тема 6. Космоцентризм філософії Античності

Особливості античної цивілізації. Передфілософія у поемах Гомера, Гесіода, вченнях Орфіків та Семи Мудреців. Тема субстанціональності світу у філософії Фалеса, Анаксимандра, Анаксимена, Анаксагора, Евкліда. Проблема руху та спокою у філософії елеатів і Геракліта. Нумерологія Піфагора. Проблема пізнання світу та людини у вченнях софістів. Сократ та Сократичні школи: етичний раціоналізм і релевантна логіка. Атомізм античності. Матеріалістична лінія Левкіппа-Демокрита. Філософія Платона: ідеалістичне тлумачення буття; теорія держави. Філософія Аристотеля: метафізика; фізика і космологія; формальна логіка; політичні погляди. Особливості античної цивілізації елліністичного періоду. Епікуреїзм. Стоїцизм. Скептицизм. Неоплатонізм.

Тема 7. Теоцентризм філософії Середньовіччя

Поняття середньовічної філософії та її теоретичні джерела. Основні риси середньовічної філософії. Християнська парадигма. Східна та західна патристика. Антропологічні та гносеологічні погляди Аврелія Августина. Схоластика (П. Абеляр, А. Кентерберійський, В. Оккам та інші). Номіналізм і реалізм. Філософсько-теологічна система Томи Аквінського.

Тема 8. Антропоцентризм філософії Відродження

Антропоцентризм доби Відродження. Соціальна філософія Н. Мак'явеллі, Т. Мора, Т. Кампанелли. Гуманістично-філософські погляди Еразма Роттердамського. Релігійно-філософські ідеї Реформації (М. Лютер, Ж. Кальвін, Т. Мюнцер та інші). Контрреформація.

Натурфілософські ідеї доби Відродження (Дж. Бруно, Г. Галілей, М. Коперник та інші). Про «вчене незнання» в гносеології Миколи Кузанського.

Тема 9. Наукоцентризм філософії Нового часу

Соціально-економічні передумови виникнення та особливості філософії Нового часу. Формування системно-раціоналістичної парадигми (І. Ньютон, Б. Паскаль, Л. Ейлер та інші). Проблема класифікації наук і нової методології пізнання у філософії Ф. Бекона (індукція). Раціоналістична теорія пізнання та дедуктивний метод Р. Декарта. Атрибут і модус у вченні про субстанцію Б. Спінози. Монадологія Г. Лейбніца (інтелектуальна інтуїція) Дуалізм, раціоналістична теорія пізнання та дедуктивний метод Р. Декарта. Механістичний матеріалізм Т. Гоббса та його вчення про державу. Сенсуалізм та аналітико-індуктивна підходи до наукового пізнання Дж. Локка.

Тема 10. Онтологія та соціальна філософія доби Просвітництва

Основні ідеї європейського Просвітництва. Суб'єктивний ідеалізм Дж. Берклі. Парадокси емпіризму та соліпсизм Д. Г'юма. Проблема людини у філософії Просвітництва: Ш.-Л. де Монтеск'є, Вольтер, Ж.-Ж. Руссо. Механістичний матеріалізм Д. Дідро, П. Гольбах, К.-А. Гельвеція, Ж.-О. де Ламетрі.

Тема 11. Світоглядно-гносеологічні досягнення німецької класичної філософії

Загальна характеристика німецької класичної філософії. Основні ідеї трансцендентальної філософії І. Канта критичного періоду. Деонтична логіка. Вчення про тотожність мислення і буття Г. В. Ф. Гегеля. Діалектична логіка.

Змістовий модуль III Світоглядно-теоретичні засади та основні проблеми сучасної філософії

Тема 12. Плюралізм та глобалізм у філософській парадигмі Новітнього часу

Актуальні проблеми постіндустріального суспільства. Ірраціоналізм проти раціоналізму в неklasичній європейській філософії XIX – XX століть. Сцієнтизм та антисцієнтизм: неklasична логіка. Перший позитивізм: О. Конт, Г. Спенсер, Дж. С. Мілль. Другий позитивізм (махізм): Е. Мах, Р. Авенаріус та їх послідовники. Неопозитивізм (логічний позитивізм): модальна логіка. Математичний конструктивізм А. Гейтінга. Постпозитивізм (критичний раціоналізм): Б. Рассел, К. Поппер, Т. Кун. Герменевтика. Феноменологія. Персоналізм. Антропологія Л. Феєрбаха як «неklasичний переворот» у філософії XIX сторіччя. Психоаналіз: фрейдизм (З. Фрейд), аналітична психологія (К. Г. Юнг), гуманістична психологія (Е. Фромм, В. Франкл). Екзистенціалізм: М. Гайдеггер, К. Ясперс, Ж.-П. Сартр, А. Камю, Г. Марсель. Прагматизм: Ч. С. Пірс, Д. Дьюї, В. Джеймс. Філософія життя: А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, А. Бергсон. Основні ідеї діалектичного та історичного матеріалізму (klasичного марксизму): К. Маркс, Ф. Енгельс. Неомарксизм. Розвиток філософії марксизму В. Леніним (ленінізм). Футурологія.

Тема 13. Буття як фундаментальна проблема філософії

Онтологія як вчення про буття (сущє) та її фундаментальне значення для філософської та наукової думки. Історико-філософський екскурс у проблему походження світу та людини. Матерія. Рух. Простір. Час. Сучасні уявлення про структуру Всесвіту: діалектика, детермінізм, релятивізм, синергетика.

Тема 14. Філософія природи

Довкілля як життєвий простір. Природодослідження в контексті філософської проблематики. Філософія природи як галузь міждисциплінарних досліджень та етапи її формування. Загальна, соціальна та прикладна екологія. Інтегровані методи керування відновлювальними процесами. Споживацтво як предмет філософського аналізу. Основи раціонального ресурсозберігання. Людина як суб'єкт підприємницької діяльності. Інноваційна діяльність в природокористуванні. Біоетика. Стан та актуальні проблеми сучасного довкілля.

Тема 15. Людина як предмет філософського аналізу

Антропологія, феноменологія, гуманістична психологія як галузі філософського знання. Суперечливість людського буття: закономірності та проблематика. Людина як біосоціальна істота. Сутність і сущє у людському житті. Суперечність між універсальним та унікальним в екзистенції людини. Походження та онтологічний статус свідомості. Структура та функції

свідомості. Підсвідоме. Позасвідоме. Самосвідомість (рефлексія). Свідомість і мова. Мова і мовлення.

Тема 16. Суспільство та його структура

Соціальна філософія, культурологія, етика як галузі філософського знання. Зародження та основні закони становлення суспільства. Культура і цивілізація. Людина як носій економічних відносин, сутність та особливості суспільного виробництва. Політична структура суспільства (держава, партії, міжнародні організації, громадські об'єднання і таке інше). Духовне життя. Мораль як різновид соціальної регуляції. Проблема ненасильства на соціально-політичному та сімейно-побутовому рівнях у сучасному глобальному світі.

Тема 17. Проблема пізнання у філософії

Гносеологія, когнітологія, евристика як галузі філософського знання. Буденне і наукове пізнання. Проблема істини: загальнолюдське та загальнонаукове тлумачення. Агностицизм. Наука як соціальний феномен. Класифікація наук. Закономірності функціонування наукового знання. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання. Інтуїція: етапи та умови формування. Формальна логіка. Семантична логіка. Основні закони та форми логічного мислення. Методологія наукового пізнання. Поняття методу у філософії та конкретній науці. Загальноемпіричні методи наукового дослідження. Загальнотеоретичні методи наукового дослідження. Загальнологічні методи наукового дослідження.

Теми практичних занять

№ з/п	Назва	К-сть годин (д/з)
1	Філософія як наука: генезис, предмет, проблематика	1,5
2	Філософія як світогляд: роль та функції у житті людини	0,5
3	Український тип світорозуміння: специфіка та основні тенденції	2
4	Давньокитайська філософія	0,5
5	Давньоіндійська філософія	0,5
6	Давньогрецька філософія	1
7	Філософія Середньовіччя	1
8	Філософія Відродження	1
9	Філософія XVII століття	1
10	Філософія доби Просвітництва	0,5
11	Фундаментальні ідеї німецької класичної філософії	0,5
12	Суперечність плюралізму і глобалізму у філософії Новітнього часу	1
13	Буття як фундаментальна проблема філософії	0,5
14	Філософія природи	0,5
15	Людина як предмет філософського аналізу	0,5
16	Суспільство та його структура	0,5
17	Проблема пізнання в сучасній філософії	1
Разом		14

Самостійна робота

№ з/п	Назва	Кількість годин
1	Філософія, її походження, проблематика та функції	18
2	Особливості українського типу філософування	4

3	Філософія Давнього Сходу (Китай, Індія)	6
4	Передфілософія і рання філософія Давньої Греції	2
5	Антична філософія класичного періоду	2
6	Елліністично-римська філософія	2
7	Філософія Середньовіччя	5,5
8	Філософія доби Відродження	5,5
9	Філософія XVII сторіччя	6
10	Філософія XVIII сторіччя	5,5
11	Німецька класична філософія	5,5
12	Ірраціоналізм і плюралізм філософії Новітнього часу	4
13	Буття як фундаментальна проблема філософії	5
14	Філософія природи	5
15	Людина як предмет філософського аналізу	5
16	Суспільство та його структура	5
17	Проблема пізнання в філософії	4
	Разом	90

8. Система оцінювання та вимоги Система оцінювання знань здобувачів вищої освіти регламентується відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти НУ «Чернігівська політехніка». Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою: поточний контроль – до 75 балів, підсумковий контроль – до 25 балів

Зміст участі ЗВО у навчальному процесі		Кількість балів
План та форма поточного контролю		63
1	Активність на практичних заняттях	33
2	Виконання індивідуального завдання	35
3	Підготовленість до аудиторних занять	7
4	Написання та захист есе	12
План та форма підсумкового контролю		25
1	Проблемні завдання на екзамені	20
2	Тестові завдання на екзамені	5

Загальна система оцінювання курсу	Поточний контроль – до 75 балів, есе – до 10 балів, підсумковий контроль – до 25 балів, які в підсумку складаються в загальну оцінку за курс.
Вимоги до РГР, КР, КП тощо	<i>Есе</i> (у форматі Word) – короткий твір-роздум обсягом 1,5-2 сторінки формату А-4. Обов'язкові елементи: теза (гіпотеза), аргументація (факти і міркування, що підтверджують істинність авторської думки, висновок (переконання). Есе має відображати індивідуальне сприйняття окресленої проблеми, описувати власні враження та міркування з приводу конкретного предмета. Демонструючи критичне мислення і креативність, автор(ка) не повин(ен)(на) претендувати на вичерпне її вирішення, адже написання подібного тексту дозволяє навчитися чітко формулювати думки, структурувати інформацію, вдало використовувати ключові поняття, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, застосовувати власний досвід, наводити зрозумілі приклади, вчитися виважено

	<p>аргументувати.</p> <p>Структура есе визначається ланцюжком послідовних думок, що складаються в цілісне міркування на задану тему у формі коротких тез. Кожна думка повинна бути доведеною або аргументованою, де під аргументами розуміються факти, явища суспільного життя, події, реальні життєві ситуації, узагальнений досвід, наукові постулати, посилення на авторитетну думку і таке інше. Рекомендую надавати два аргументи на користь кожної тези, адже один здається непереконливим, а три можуть «перевантажити» роботу, зорієнтовану на стислість і доступність. Таким чином, есе, зазвичай, набуває такої структури (кількість тез і аргументів залежить від теми, обраного плану, логіки викладу думки, цільової аудиторії і таке інше): вступ, кілька тез з аргументами, дискусивна ідея, контраргументи, висновок.</p> <p>Загальна максимальна кількість балів за есе – 10.</p>
Практичні (лабораторні) заняття	<p>Завдання семінарських занять, які виконувались у семестрі вважаються виконаними, якщо вони вирішені вірно. За кожне виконане завдання здобувач вищої освіти отримує певну кількість балів з урахуванням максимальної кількості балів. Здобувач вищої освіти за роботу на кожному семінарському занятті зі змістовних модулів може отримати до 9 балів. Складові частини оцінки: доповіді, виконання індивідуальних завдань – до 5 балів; доповнення, відповіді на питання – до 4 балів. Загальна максимальна кількість балів за семінарські заняття – 63.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>До підсумкового контролю допускаються ЗВО, які виконали всі обов'язкові види робіт та мають підсумкову оцінку від 35 балів і більше. Підсумковий контроль (екзамен) оцінюється максимум в 25 балів (1 та 2 теоретичні питання – до 10 балів, 3 тестове питання – до 5 балів).</p>

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю		Кількість балів
Змістовий модуль 1. Походження, проблематика та функції філософії		
1	Робота на 1-му семінарському (практичному) занятті	0...9
2	Робота на 2-му семінарському (практичному) занятті	0...9
Змістовий модуль 2. Історико-філософський процес		
1	Робота на 3-му семінарському (практичному) занятті	0...9
2	Робота на 4-му семінарському (практичному) занятті	0...9
3	Робота на 5-му семінарському (практичному) занятті	0...9
Змістовий модуль 3. Світоглядно-теоретичні засади та основні проблеми сучасної філософії		
1	Робота на 6-му семінарському (практичному) занятті	0...9
2	Робота на 7-му семінарському (практичному) занятті	0...9
Виконання та захист есе		0...12

Усього поточний і проміжний модульний контроль	0...63
Семестровий контроль (Екзамен/диференційований залік/залік)	25
Разом	0...100

Шкала оцінювання результатів навчання

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (диференційований залік)	
		для екзамену (диференційованого заліку), курсового проекту (роботи), практики, атестації	для заліку
90 – 100	A (відмінно)	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	добре	
75-81	C (добре)		
66-74	D (задовільно)	задовільно	
60-65	E (достатньо)		
0-59	FX (незадовільно)	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання

9. Політики курсу. Ресурсне забезпечення реалізації програми

Вивчення дисципліни відбувається у відповідності до затвердженого аудиторного розкладу або ж дистанційно у випадку введення карантину відповідно до рекомендацій Міністерства освіти і науки України та регламентованих рішень керівництва НУ «Чернігівська політехніка». Вітається інтерактивність здобувачів під час лекційних занять як один із елементів поточного контролю. Консультації відбуваються відповідно до затвердженого розкладу.

Академічна мобільність

ЗВО мають діяти на основі етичних міркувань та академічної доброчесності в процесі навчання та проведення власних науково-теоретичних розвідок, оприлюднення їх результатів, що регламентується Положенням про порядок реалізації права на академічну мобільність, затвердженим Постановою Кабінету міністрів України від 12 серпня 2015 року № 579. Зареєструвавшись на цей курс, ЗВО визнають принципи академічної доброчесності, жодна форма порушення яких не толерується. У випадку таких подій – реагування відповідно до «Кодексу академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка».

Матеріально-технічне забезпечення

Для досягнення визначених в освітньо-науковій програмі результатів навчання ЗВО забезпечені необхідними ресурсами (обладнанням, матеріалами тощо) та інфраструктурою (навчальними приміщеннями з мультимедійними проекторами, робочими місцями з відповідною комп'ютерною технікою). Власні ноутбуки, смартфони або планшети можуть використовуватися в аудиторіях під час занять лише для дій, пов'язаних із вивченням дисципліни. У випадку проведення підсумкового контролю у дистанційному форматі (яке регламентується рішенням керівництва закладу), ЗВО повинен забезпечити відеозв'язок з викладачем або в інший спосіб пройти автентифікацію. У випадку проведення лекцій та семінарів дистанційно, мікрофони ЗВО повинні бути вимкнуті під час занять і можуть вмикатися лише на прохання модератора.

Методичне забезпечення

Філософія. Методичні вказівки до семінарських занять і самостійної роботи для здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти спеціальностей: 051 – Економіка, 071 – Облік і оподаткування, 072 – Фінанси, банківська справа та страхування / Укл. Киселиця С. В. – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка». 2022. 70 с.

10. Рекомендовані джерела

1. Петрушенко, В. Філософія: вступ до курсу, історія світової та української філософії, фундаментальні проблеми сучасної філософії : навчальний посібник / Віктор Петрушенко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. 594 с.
2. Філософія : навч. посібник / Ю. М. Вільчинський, Л. В. Северин-Мрачковська, О. Б. Гаєвська та ін. Київ : КНЕУ, 2019. 368 с.
3. Хамітов, Н., Крилова, С. Філософський словник. Людина і світ. 2-е видання, виправлене і доповнене. – Київ: КНТ, 2020. 296 с.
4. Russell, Bertrand. History of Western Philosophy and its Connection with Political and Social Circumstances from the Earliest Times to the Present Day. London: Allen & Unwin, 2010. – 916 p.
5. Stevenson, Jay. Philosophy. Second Edition. Indianapolis : A Pearson Education Company, 2020. 395 p.
6. Popper, Karl R. The Open Society And Its Enemies. Volume I. The Spell Of Plato. Volume II. The High Tide Of Prophecy: Hegel, Marx, And The Aftermath. New Jersey : Princeton University Press Princeton, 2022. 444 p. 494 p.

